

УДК 378.937+378
ББК 74.200

Г.Ф. Мартинюк
м. Рівне, Україна

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ВНЗ І-ІІ РІВНЯ АКРЕДИТАЦІЇ ДО ЗАСТОСУВАННЯ КОМП'ЮТЕРНО-ОРІЄНТОВАНИХ ЗАВДАНЬ

Постановка проблеми. Основною метою діяльності вищих навчальних закладів І-ІІ рівнів акредитації є підготовка високопрофесійних фахівців нової генерації. У зв'язку з необхідністю пошуків нових форм і методів викладання, особливої актуальності набуває проблема застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін.

Гуманітаризація освіти – один із шляхів гуманізації всієї системи освіти, який відображається, в першу чергу, у викладанні комплексу гуманітарних дисциплін, за допомогою яких студенти зближуються з гуманітарною культурою, з цінностями, створеними філософією і релігією протягом усієї історії людства.

На думку В. Трачук, актуальність гуманітаризації вищої професійної школи зумовлена такими чинниками, як формалізацією та жорсткою детермінізацією навчального процесу. Наслідком є створення закритих освітніх систем і відсутність необхідної мотивації основних суб'єктів освітньої діяльності – викладача та студента; лінійність (одновимірністю) та самоздатність професійної підготовки, що призводить до «вимивання» з освітнього процесу етичного чинника; деюредизація та десоціологізація професійного знання, що призводить до знелюднення предмета професійної діяльності майбутнього фахівця [2, с.110].

У Державному стандарті загальної середньої освіти зауважено, що впровадження комп'ютерно-орієнтованих технологій «...відкриває широкі перспективи при вивченні дисциплін гуманітарного циклу – рідної та іноземних мов, літератур, історії, суспільствознавства, художньої культури тощо, зокрема, значного розширення змістового наповнення курсів за рахунок використання засобів, що уможливають подання й опрацювання значно більших обсягів навчальної інформації порівняно з традиційними за той самий час, роблять її цікавішою, доступнішою для сприймання, зрозумілішою на основі унаочнення, відеосупроводу, інтерактивності систем навчання, використання інформаційно-довідкових систем, систем штучного інтелекту, гіпертекстових систем, систем мультимедіа, телекомунікацій тощо, що дає можливість суттєво посилити мотивацію навчання, активізувати навчальну діяльність, інтенсифікувати навчальний процес» [1, с.9].

Мета – показати аспекти експериментальної перевірки ефективності застосування комп'ютерно-орієнтованих завдань у професійній діяльності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей.

Аналіз досліджень і публікацій. Психологічні проблеми комп'ютеризації викладені у дослідженнях Л. Виготського, І. Роберта, Н. Тализіної, С. Рубінштейна, П. Гальперіна; результати фундаментальних досліджень з проблем комп'ютеризації навчального процесу - у наукових працях М. Жалдака, Н. Морзе, Р. Гуріна, А. Беляєва, Б. Гершунського; аспекти застосування інформаційно-комунікаційних технологій при вивченні гуманітарних дисциплін (Т. Кулик, Р. Гурін, О. Значенко, О. Гокунь, І. Бакаленко, Н. Бочевська).

Опрацьовані нами наукові дослідження доводять, що проблемі застосування комп'ютерно-орієнтованих завдань при підготовці майбутніх учителів-гуманітаріїв у вищих навчальних закладах І-ІІ рівнів акредитації приділяється недостатньо уваги.

Виклад основного матеріалу. З метою підтвердження ефективності застосування комп'ютерно-орієнтованих завдань при підготовці майбутніх учителів, як засобу підвищення рівня засвоєння знань з гуманітарних дисциплін, нами було проведено педагогічний експеримент.

Дослідження показало, що формування готовності випускника до застосування КОЗ повинна включати в себе такі структурні елементи:

- наукове обґрунтування підготовки студентів до застосування КОЗ;
- опис функціональних компонентів діяльності при застосуванні КОЗ;
- методика формування готовності студентів до застосування КОЗ.

Діагностику готовності студентів до використання на заняттях гуманітарного профілю КОЗ ми проводили згідно з розробленими в педагогічній літературі параметричними характеристиками цих умінь:

- низький – адаптивно-репродуктивний;
- середній – активно-дійовий;
- високий – аналітико-динамічний.

Схематично рівень готовності учителя до застосування КОЗ можна показати так:

Рівні готовності	Мотиваційний	Теоретичний	Практичний	Творчий
низький	+	-	-	-
середній	+	+	+	-
високий	+	+	+	+

Експеримент педагогічного дослідження дав можливість встановити, що основними характеристиками готовності педагога є **знання, практичні уміння і досвід творчої діяльності**.

Головним завданням опитування випускників коледжів – було визначити рівень готовності майбутніх фахівців до використання КОЗ. З цією метою проводилися письмові роботи, практичні заняття в комп'ютерних лабораторіях, аналізувалися їхні наукові роботи. Самостійність і рівень підготовки до використання КОЗ вивчалися нами і під час проходження студентами педагогічних практик. У реальних умовах сучасної вищої школи студенти відкривають свій потенціал у застосуванні інформаційно-комунікаційних технологій.

Результати опитування подані у табл. 1

Аналіз здобутих результатів свідчить про наявність певного рівня теоретичних знань про КОЗ у всіх групах респондентів – від 1% до 93% (1-4). Суттєво нижчий рівень практичного застосування КОЗ – від 1% до 35% (5-7). Відносно високий рівень теоретичної готовності виявлено у студентів, що брали участь у формулюючому експерименті – 86% - 93%. Неналежна готовність до практичного використання КОЗ у практиці педагогічної діяльності може пояснюватися відсутністю достатньої педагогічної практики і обмеженістю тривалості практичної підготовки в ході експерименту. Найбільш підготовленими до ефективного використання КОЗ, після короткотривалої підготовки, виявились викладачі з практичним досвідом педагогічної роботи.

У процесі пошукової роботи ми проаналізували стан викладання дисциплін, при вивченні яких може здійснюватися підготовка до використання КОЗ. Результати вивчення даного питання вказують на те, що більшість навчальних планів ВНЗ не передбачають вивчення методик використання КОЗ у професійній діяльності вчителя. Практично в усіх вищих навчальних закладах у плани предметів включені теми, які сприяють формуванню навичок використання комп'ютерних технологій, або дають змогу одержати знання з методики використання комп'ютерних засобів. Система практичних занять, реалізована у всіх вузах, що брали участь у експерименті, дозволяє підготувати студента до роботи з ПК,

мало орієнтуючи його на аналітичну діяльність з метою створення КОЗ. Високий рівень готовності до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності може забезпечити окремий, професійно-орієнтований курс.

Таблиця 1

Рівень сформованості знань про КОЗ

№ п/п	Узагальнені тематики КОЗ	Правильні відповіді, у %		
		1 група	Контр. група	2 група
1	Компоненти КОЗ. Сфери поширення КОЗ.	12	93	87
2	Комп'ютерні середовища функціонування КОЗ.	1	89	66
3	Педагогічні моделі застосування КОЗ на практиці.	10	86	87
4	КОЗ, як системний елемент індивідуально-орієнтованого навчання.	10	92	66
5	Застосування КОЗ у повноформатних мультимедійних середовищах.	1	20	13
6	Використання КОЗ для роботи у відкритому інформаційному середовищі.	1	35	53
7	Інтеграція КОЗ у творчий процес.	2	35	13

Метод спостережень за навчальною діяльністю студентів став головним джерелом об'єктивної інформації про педагогічні результати експерименту. Одержані спостереження порівнювались із результатами бесід, підсумкового контролю, анкетування. Підсумковий контроль передбачав включення до екзаменаційних білетів професійно-орієнтованих дисциплін теоретичного питання, що входили у модель підготовки фахівця до використання КОЗ. Практична частина екзамену передбачала виконання завдань орієнтованих на перевірку умінь використовувати КОЗ.

З метою проведення анкетувань нами розроблено дві анкети одна для опитування студентів експериментальних і контрольних груп, інша – для оцінки проблем експерименту експертами та науковцями.

Перша група вибірок, щодо рівнів знань студентів контрольної і експериментальної груп, проводилась на початку формуючого етапу експерименту. Протягом двох років експериментом охоплено 546 студентів Рівненської області.

Документування вибіркової сукупності, в залежності від поточних результатів експерименту, формувалося в кілька етапів:

- в залежності від поставлених завдань і сформованої гіпотези обґрунтовувалася і структура вибірки;

- за результатами оперативного аналізу здобутих первинних даних проводилося уточнення структури вибіркової сукупності, уточнювалася і коригувалася гіпотеза дослідження;

- визначення об'єму і типу сукупної вибірки.

Вимоги до студентів згідно з визначеними рівнями подані у таблиці 2.

Одним із завдань початкового етапу дослідження було визначення початкового рівня готовності до використання комп'ютерно-орієнтованих завдань різних груп учасників експерименту. У контрольних і експериментальних групах до початку експерименту проводилися контрольні зрізи знань, практичні роботи, лабораторні роботи, тести. Це дало можливість з високою надійністю діагностувати початковий рівень готовності студентів різних вікових груп до роботи з КОЗ. Створені студентами-випускниками розробки занять, що включали використання КОЗ, оцінювалися як рівень готовності майбутніх учителів до роботи з завданнями даного курсу. Узагальнені результати зводились до трьох,

запропонованих вище рівнів готовності. Результати формувального експерименту наочно підтверджують якісні зміни у рівні готовності до використання КОЗ. Суттєве зміщення (до 54,8 – середній і 31,4 - високий) рівня готовності експериментальної групи учасників можна пояснити високою результативністю педагогічного експерименту. Професійно підготувати фахівця з гуманітарного профілю до використання комп'ютерно-орієнтованих завдань у фаховій діяльності можна лише запровадивши в систему його підготовки модель, що системно і цілеспрямовано відпрацьовує необхідні професійні компоненти.

Таблиця 2

Рівні готовності до використання комп'ютерно-орієнтованих завдань

Низький 1	Середній 2	Високий 3
1. Застосування КОЗ у стандартних офісних програмах		
Володіє елементарними навичками використання КОЗ.	Використовує КОЗ при роботі з текстовими редактором для створення дидактичних матеріалів. Здійснює відбір інформації, але не має системного підходу до його використання.	Систематично використовує КОЗ для досягнення навчальних завдань. Творчо підходить до відбору КОЗ. Здатен здійснювати відбір інформації для КОЗ, досягати навчальних цілей через застосування різних програм.
2. Вміння здійснювати пошук інформації для КОЗ		
Не вміє самостійно проводити пошук інформації для створення КОЗ. Не використовує довідкові системи прикладних програм.	Використовує найпростіші способи та критерії пошуку інформації для формування КОЗ. Вміє виділяти необхідну інформацію серед наявної у відкритому інформаційному просторі	Самостійно формує КОЗ. Здійснює пошук інформації в мережі Інтернет та довідкових системах для формування КОЗ.
3. Застосування КОЗ у мультимедійних середовищах		
Не вміє використовувати КОЗ для роботи в мультисередовищах з метою отримання нових знань.	Вміє використовувати КОЗ для підтримки роботи в мультисередовищах. Використовує КОЗ та пошукові системи для отримання нових знань.	Вміє використовувати КОЗ для створення та поширення методичної інформації. Відслідковує появу нового програмного забезпечення і розробляє для нього КОЗ.
4. Комп'ютерно-орієнтовані завдання дослідницького рівня		
Не знає, як самостійно використовувати КОЗ з дослідницькою метою. Використовує КОЗ у дослідницькій роботі за рекомендацією керівника.	Орієнтується в організації дослідницької роботи, частково вирішує проблеми, які виникають при використанні КОЗ, знає шляхи їх подолання.	Організовує дослідницьку роботу із використанням КОЗ. Самостійно розробляє систему КОЗ, спрямованих на розв'язання творчих задач. При розробці дослідницьких проектів орієнтується на використання КОЗ.
5. Створення моделей навчальних програм з елементами КОЗ		
Не може самостійно інтегрувати використання КОЗ на заняттях.	Створює моделі занять з використанням КОЗ та інших інформаційних технологій. Відсутня система у використанні інформаційних технологій на заняттях.	Систематично використовує КОЗ. Розробляє власні сценарії занять із використанням КОЗ. Створює власну бібліотеку програмних педагогічних засобів та КОЗ для вивчення відповідних навчальних тем.
6. Інтегровані заняття з використанням КОЗ		
Не працює з інтегрованими заняттями, що вміщують КОЗ.	Використовує методичні розробки, що включають КОЗ. Розробляє власні інтегровані зв'язки для існуючих КОЗ. Не проводить систематизацію даних, що орієнтуються на використання КОЗ.	Створює методично правильні дидактичні розробки інтегрованих занять з використанням КОЗ. Працює на уроках з різноманітним ППЗ, розкриваючи дидактичні задачі через використання КОЗ. Підтримує банк власних розробок КОЗ.

7. Педагогічні вимірювання		
Не використовує КОЗ для проведення педагогічних вимірювань. Не знає вимог тестології.	Використовує інформаційні технології для проведення педагогічних вимірювань. Розробляє КОЗ для визначення рівня навчальних досягнень учнів.	Володіє основами тестології. Систематично використовує КОЗ для визначення рівня навчальних досягнень студентів. Самостійно аналізує результати тестування. Визначає валідність тестів, здійснює їх корекцію згідно з отриманими результатами.
8. Технології використання мережевих ресурсів		
Вміє використовувати моделі навчальних занять, що містять КОЗ, орієнтовані на пошук інформації в мережі.	Створює власні варіанти навчальних планів, орієнтованих на використання КОЗ. Планує використання мережевих ресурсів через використання доступних КОЗ.	Моделює власні сценарії опрацювання мережевих ресурсів з використанням КОЗ. Вміє формувати банк даних конспектів уроків та інших матеріалів. Використовує мережеві ресурси для обміну інформацією, в тому числі для постановки КОЗ.
9. Технології використовувати КОЗ у науковій діяльності		
Не використовує у науковій діяльності КОЗ, або інших засоби орієнтовані на використання інформаційних технологій.	Використовує у науковій роботі засоби, що містять КОЗ. Розробляє довготривалі завдання інтегруючи їх із можливостями інформаційних технологій. Логічно поєднує використання КОЗ із іншими методиками дослідницького характеру.	Використовує КОЗ для організації пошукової роботи. Розробляє стратегії науково-пошукової роботи, спираючись на інформаційні технології. Вміє проводити обробку результатів експерименту з використанням ІТ.

Висновки. Виділені в ході проведення експерименту рівні готовності до використання комп'ютерно-орієнтованих завдань і критерії їх перевірки, охоплюють весь спектр завдань, що використовуються на заняттях гуманітарного профілю. Їх систематизація дозволить сформувати науково обґрунтовані стандарти рівнів інформаційної культури.

За результатами експерименту можна стверджувати, що традиційна система підготовки фахівців гуманітарного профілю до використання КОЗ не забезпечує необхідного рівня підготовки вмінь, ефективного формування знань, а відповідно і готовності використовувати інформаційні технології у навчальному процесі. Впровадження апробованої в ході експерименту моделі інформаційної підготовки вчителя гуманітарного профілю дозволяє значно підвищити рівень готовності випускника вищого педагогічного навчального закладу до використання інформаційних технологій.

Учасники педагогічного експерименту виявили найвищу готовність до застосування КОЗ із застосуванням офісних програм і з метою проведення педагогічних вимірювань. Використання офісних програм мотивується високим інтелектуальним потенціалом учасників експерименту, а застосування інформаційних технологій для педагогічних вимірювань – невисоким рівнем вузькоспеціалізованих знань із тестології.

Література:

1. Державний стандарт загальної середньої освіти (проект): Інформатика / [авт. кол. під кер. М.І. Жалдака] // Освіта України. – 1997. – № 32. – 8 серпня. – С. 8–10.
2. Трачук В. О. Гуманізм як парадигма сучасної освіти // Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти/ Трачук В. О. Матеріали п'яти Ірпінських міжнародних науково-педагогічних читань. Ірпін, 2007.

У статті представлено аспекти експериментального дослідження ефективності застосування комп'ютерно-орієнтованих завдань при підготовці майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей. Підкреслено актуальність гуманітаризації освіти у ВНЗ I-II рівнів акредитації.

Ключові слова: гуманітаризація освіти, інформаційно-комунікаційні технології, професійна підготовка вчителів, комп'ютерно-орієнтовані завдання.

В статье представлены аспекты экспериментального исследования эффективности применения компьютерно-ориентированных заданий при подготовке учителей гуманитарных специальностей. Подчеркнуто актуальность гуманитаризации образования у ВУЗ I-II уровня аккредитации.

Ключевые слова: гуманитаризация образования, информационно-коммуникационные технологии, профессиональная подготовка учителей, компьютерно-ориентированные задания.

In the article the aspects of experimental research of efficiency of application of computer and oriented tasks are presented at preparation of future teachers of humanitarian specialities. The actuality of humanitarization of education in higher educational establishments of I-II levels of accreditation are underlined in the article.

Key words: humanitarization of education, informative and communicative technologies, professional readiness of teachers, computer and oriented tasks.

УДК 37(71):001.76
ББК 74.04(3)(7 Кан)

Л.С. Нос
м. Львів, Україна

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧИТЕЛЬСЬКИХ АСОЦІАЦІЙ У СИСТЕМІ ОСВІТИ КАНАДИ

В умовах поширення процесів демократичних тенденцій у системі освіти цивілізованих країн особливої уваги заслуговує досвід діяльності недержавних учительських організацій, що помітно впливають на оновлення змісту і форм організації педагогічної освіти.

У вирішенні питання підвищення престижу педагогічної професії у суспільстві, утвердження високого соціального статусу вчителів, створення належних умов для їхньої ефективної професійної діяльності, забезпечення безперервної освіти, збагачення національної освіти зарубіжними інноваційними технологіями навчання для України особливий інтерес становить досвід Канади, яка пройшла численні зміни та реформування в системі загальної та вищої освіти, й особливо в теоретичній і практичній підготовці педагогів. На нашу думку, цінним є досвід Канади у зв'язку з його інноваційністю, гнучкістю, багатоваріантністю моделей.

Як свідчить вивчення документальних джерел, у цій країні велику увагу приділяють добору вступників на педагогічні спеціальності. Системно вдосконалюються й модернізуються навчальні плани і програми підготовки фахівців з урахуванням прогресивних світових тенденцій. Важливим здобутком канадської системи освіти є також широке використання інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці майбутнього вчителя в університетах. Канадські вчені приділяють велику увагу якості освіти та її відповідності сучасним запитам суспільства. Значну роль у професійному становленні вчителів Канади відіграють недержавні освітні структури, які покликані захищати перш за все інтереси вчителів перед державою, виступати за збільшення фінансування освіти, покращення умов праці вчителів, підвищення їх статусу в суспільстві.

Загальні питання канадської системи освіти, тенденції професійної підготовки майбутніх учителів загальноосвітніх шкіл в університетах Канади, діяльність освітніх структур досліджували: Г. Воронка, І. Гушлевська, Л. Карпинська, М. Левченко, М. Лещенко, Н. Мукан, В. Павлюк, Н. Петрушевич, Н. Радомська, С. Романюк, І. Руснак.